

The background is a classical painting depicting a group of people in a boat on a body of water. The scene is somewhat blurred, with a focus on the central figures. The text is overlaid on the painting.

Radiatieschade, hoe ontstaat het?

B. Kreike

Radiotherapeut

ARTI, Arnhem

Soort schade afhankelijk van weefsel opbouw

Acute schade

Beenmerg
Mond slijmvlies
Darm mucosa
Epidermis

Hierarchisch weefsel

Late schade

Long
CZS
Nier
Huid

Flexibel weefsel

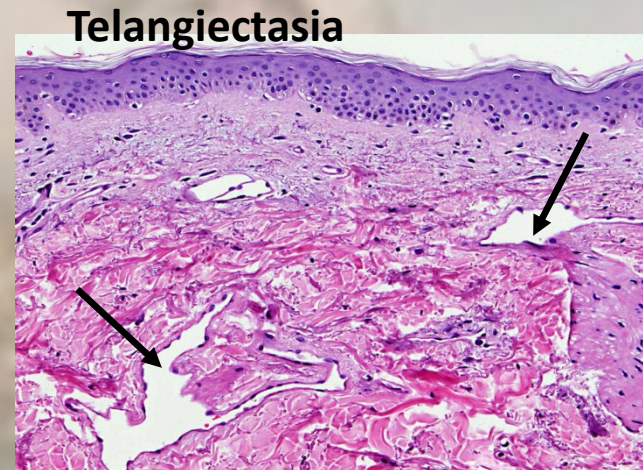
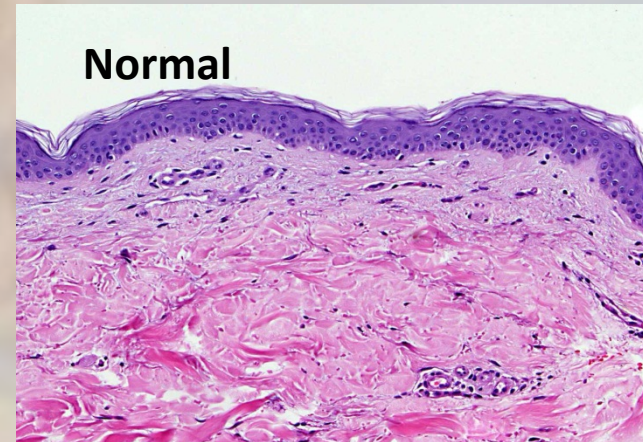
90 dagen

Voorbeeld acute schade na TBI

Dosis:	Effect:
0.25-1 Gy	afname bloedlichaampjes
1-2 Gy	Beenmergsyndroom, <i>infectie gevaar</i> GI-syndroom, <i>afsterven slijmvlies: braken, diarree</i>
2-4 Gy	Ernstig beenmergsyndroom, <i>dood na 3-6 wk, geen afweer</i> GI-syndroom, <i>ernstig braken en diarree</i>
4-10 Gy	GI-syndroom, <i>uitdroging, dood 1 wk</i>
10-100 Gy	CZS-syndroom, <i>oa inklemming, dood 1 dg + overige syndromen</i>

Voorbeeld late schade: teleangiectasie

Deze vaatschade (*vasculair endotheel & gladde spiercellen*) komt voor in elk orgaan (darm, long, hart, blaas, etc.)

Radiatieschade door schade aan DNA

Soort schade:	Aantal per Gy:
- double strand break	40
- single strand break	500 - 1000
- base damage	1000 - 2000

50% van double strand breaks gaat gepaard met geclusterde DNA schade

(DNA-DNA cross links, DNA-protein cross links, sugar damage, ...)

DNA repair pathways

base damage

single strand breaks

double strand breaks

BER

glycolysases
AP endonucl.
DNA pol β
XRCC1
FEN1
DNA pol α, δ
PCNA

*base excision
repair*

NHEJ

DNA-PK
XRCC4
Artemis
DNA ligase IV
NMR complex
...

*non-homologous
end-joining*

HR

RAD52 genes
BRCA1, 2
NMR complex
MMR
Fanc. anemia
....

*homologous
recombination*

Radiobiologie

- 70% van individuele variatie in late schade wordt veroorzaakt door genetische en epigenetische factoren
- Overige is combinatie van patient en behandeling gerelateerde factoren.

Late toxiciteit borst

- Persisterende hyperpigmentatie (< 10%)
- Teleangiectasie (6 - 30%)
- Oedeem (20-27%)
- Fibrose (30 <-> 50 <-> 20%)
- Pijnlijke borst (55 <-> 40 <-> 5%)
- Gevoelige borst (60 <-> 37 <-> 3%)
- Slechte cosmetiek/krimp (40 <-> 30 <-> 30%)

Risicofactoren op late toxiciteit

Literatuur eenduidig:

- Groot volume borst
- Post-op mastitis
- Post-op hematoom
- Pre-RT cosmetiek
- Concurrent tamoxifen
- Totale dosis RT
- Roken

Literatuur niet-eenduidig:

- Oudere leeftijd
- Concurrent of sequentieel chemotherapie
- Concurrent tamoxifen
- DM
- Acute RT toxiciteit
- Allergie
- Hypertensie (of de medicatie)

Literatuur eenduidig

- Groot volume borst
  - → *pijn, pigmentatie, oedeem, teleangiectasie en cosmetiek*
    - ondanks homogene dosisverdeling met IMRT; mogelijk boluseffect van plooien/buikhuid
- Post-operatief mastitis
  - → *gevoelige borst en teleangiectasie*
- Post-operatief hematoom
  - → *fibrose*
- Pre-RT cosmetiek
  - → *fibrose en cosmetiek*
- Concurrent tamoxifen
  - → *radiatiepneumonie/longfibrose*
- Totale dosis RT
  - → *pijn, fibrose, oedeem en cosmetiek*
- Roken
  - → *pigmentatie, teleangiectasie (oedeem en gevoelige borst)*

Literatuur niet-eenduidig

- Oudere leeftijd
  - → *pijn, oedeem en teleangiectasie*
    - verminderde DNA-repair capaciteit
- Concurrent of sequentieel chemotherapie
  - → *cosmetiek en oedeem*
- Concurrent tamoxifen
  - → *fibrose*
- Diabetes Mellitus
  - → *oedeem en cosmetiek*
- Acute RT toxiciteit
  - → *gevoelige borst, oedeem en teleangiectasie*
- Allergie
  - → *teleangiectasie*
- Hypertensie (of de medicatie)
  - → *teleangiectasie*

Late schade

- Bovenstaande risicofactoren zijn geassocieerd
- Individuele stralingsgevoeligheid blijft belangrijkste grote factor
- Deze factor valt vooralsnog niet te voorspellen

Wat doe je er (preventief) aan?

- Voorkom post-operatief mastitis
- Stop met roken
- Als veel risicofactoren op late toxiciteit
  - overweeg advies ablatio (+/- reconstructie)

Wat doe je er nadien aan?

- Geen protocollen
- Klachtenbeloop en klachtenlast inventariseren
- Uitleggen/geruststellen
- Stop met roken
- Evt. symptomatisch behandelen
- Hyperbare geneeskunde overwegen

